

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Bo:

Çocuklarda Maneviyat

Amerikalı yazar Bruce Feiler, *The Secrets of Happy Families*¹ adlı çok satan bir kitap yayımlamıştı. Bu ilgi çekici çalışma, büyük ölçüde, takım oluşturma, sorun çözme ve uyumsuzlukları çözüme kavuşturma gibi alanları referans alan araştırmaları kullanarak, yönetim tekniklerinin, ailenin, kişisel gelişime olanak tanıyan, uyum içindeki bir birim hale getirilmesine yardım etmek üzere evlerde de kullanılabileceğini göstermektedir.

Ancak sonda, kitabın yazarı çok çarpıcı ve beklenmedik bir noktaya parmak basmaktadır: "Aileniz için yapabileceğiniz en önemli tek şey, yapılabileceklerin en basiti olabilir: Sağlam bir aile anlatısı geliştirin." Feiler, Emory University'den, çocukların, aile tarihlerini ne kadar çok bilirlerse, "kendi yaşamları üzerindeki kontrol duygularının o kadar güçlü, öz güvenlerinin o kadar yüksek ve ailevi işlevlerine olan inançlarının da o kadar başarılı olduğunu"² ortaya koyan bir araştırmayı aktarır.

Aile anlatısı, çocukları kendilerinden daha büyük bir bütüne bağlar. Onların, kendileri doğmadan önce var olan dünyanın içine nasıl entegre olduklarını anlamalarına yardımcı olur. Onlara bir kimliğin başlangıç noktasını verir. Daha sonra bu da öz güvene temel teşkil eder. Çocukların "Ben buyum. Benim bir parçası olduğum hikâye bu. Benden önce

gelen insanlar bunlar ve ben onların soyundan geliyorum. Güneşe doğru yukarı uzanmakta olan dalı olduğum ağacın kökleri, işte bunlar" diyebilmesine olanak sağlar.

Bu fikrin, Moşe'nin bu haftaki *peraşada* yaptığından daha dramatik bir şekilde vurgulandığı başka yer yoktur. Onuncu bela, darbesini indirmek üzeredir. Moşe bunun son bela olacağını bilmektedir. Paro sadece halkın gitmesine izin verecek değildir. Onlara gitmeleri için yalvaracaktır. Böylece, Tanrı'nın emriyle, Moşe halkı özgürlüğe hazırlamaktadır. Ama bunu benzersiz bir yolla yapmaktadır. Onlara özgürlükten bahsetmemektedir. Esaretin zincirlerini kırmaktan söz etmemektedir. Hatta ileride kendilerini bekleyen meşakkatli yolculuğu bile ağzına almamaktadır. Onlara varış noktaları olan, Tanrı'nın Avraam, Yitshak ve Yaakov'a söz vermiş olduğu Vaat Edilmiş Topraklardan, süt ve bal diyarından bahsederek şevk ve coşkularını seferber de etmemektedir.

Moşe çocuklardan bahsetmektedir. *Peraşa* içinde bu temayı üç kez tekrarlamaktadır:

Çocuklarınız size "Bu ibadet sizin için ne anlam ifade ediyor?" dedikleri zaman, şöyle diyeceksiniz... (Şemot 12:26-27).

O gün *çocuğuna anlatacak*, "Mısır'dan [özgürlüğe] çıkışım sırasında, *A-Şem*'in benim uğruma yapmış oldukları içindir bu" diyeceksin (Şemot 13:8).

¹ Bruce Feiler, *The Secrets of Happy Families* (New York: William Morrow, 2013) [*Mutlu Ailelerin Sırları* (Martı, 2015)].

² A.g.e., 274. Feiler kaynağı belirtmemektedir ama bkz: Jennifer G. Bohanek, Kelly A. Marin, Robyn Fivush, ve Marshall P. Duke, "Family Narrative Interaction and Children's Sense of Self," [*Aile Anlatısı Etkileşimi ve Çocukların Benlik Duygusu*] *Family Process* 45.1 (2006): s. 39-54.

İleride çocuğun sana “Bu ne anlama geliyor?” diye sorduğunda, ona şöyle söyle: ... (Şemot 13:14).

Bu, oldukça beklenmedik bir şeydir. Moşe ertesi gün hakkında değil, uzak gelecek hakkında konuşmaktadır. Özgürlük anını kutlamamaktadır. Bunun yerine bu anın, zamanın sonuna kadar halkın hafızasının bir parçasını oluşturmasını temin etmek istemektedir. Her neslin bu hikâyeyi bir sonraki nesle aktarmasını istemektedir. Yahudi ebeveynlerin birer eğitmen haline gelmelerini ve Yahudi çocukların, gelecek uğruna geçmişin koruyucuları olmalarını istemektedir. Moşe, Çinlilerin başka bir yoldan vardıkları dersi Bene Yisrael'e, Tanrı'dan aldığı esinle öğretmektedir: *Eğer bir yıllık plan yapıyorsan, pirinç ek. Eğer on yıllık plan yapıyorsan, bir ağaç dik. Eğer bir asırlık plan yapıyorsan, bir çocuğu eği.*

Yahudiler çağlar boyunca eğitimi ilk sıraya yerleştirmeleriyle ünlenmişlerdir. Başkaları şatolar ve saraylar inşa ederken, Yahudiler okullar ve öğrenim yerleri inşa etmişlerdir. Kendilerinden kolektif gurur duyduğumuz diğer tüm bildik başarılar – Yahudilerin, insanların büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmediği çağlarda bile kendi metinlerini bildikleri gerçeği; Yahudilerin bilim ve idrak sicili; Yahudilerin, çağdaş düşünceyi şekillendirenler arasında akıl almaz düzeydeki aşırı temsili; bazen hayranlık duyulan, bazen korkulan, bazen de zekâ kıvraklığı, tartışma ve münazara amaçları için karikatürize edilen Yahudi şöhreti ve bir anlaşmazlığın tüm taraflarını görebilme kabiliyeti – hepsi buradan türemiştir.

Ancak Moşe'nin işaret ettiği fikir basitçe bundan ibaret değildi. Tanrı bize hiçbir zaman “Ve Nobel Ödülü'nü kazanacaksın” diye bir emir vermemiştir. O'nun bizden çocuklarımıza öğretmemizi istediği şey, bir hikâyeydi. Çocuklarımızın, kim olduklarını, nereden geldiklerini, atalarının yaşadıkları ve onları oldukları farklı ve özel halk haline getiren şeyin ne olduğunu ve yaşam ve hayallerini tarihin hangi anlarının şekillendirdiğini anlamalarına yardımcı olmamızı istemişti. Tarihi, hafızaya; ve hafızanın kendisini de bir sorumluluk duygusuna dönüştürmek suretiyle çocuklarımıza bir kimlik vermemizi istemişti. Yahudiler bir entelektüeller ulusu olmaları için göreve çağrılmış değillerdi. Bir kurtuluş dramının aktörleri, hayatı yaşama ve kutsama şekilleriyle dünyaya bereket getirmek üzere Tanrı tarafından davet edilen bir halk olmaları istenmişti.

Şimdilerde, Batıdaki başka birçoklarıyla birlikte, eğitimin bu derin manevi ögesini bir süredir ihmal etmekteyiz. Lisa Miller'in kısa bir zaman önce çıkardığı *The Spiritual Child*³ adlı kitabı bu unutulmuş gerçeğin önemli bir hatırlatıcısı hale getiren de budur. Profesör Miller, Columbia University'de psikoloji ve eğitim dersleri vermektedir ve *Spirituality in Clinic Practice* (Klinik Uygulamada Maneviyat) adlı derginin eş editörüdür. Kitabı, Yahudiliği, hatta genel olarak dini bile değil, özellikle ebeveynlerin, çocukların maneviyatını teşvik etmelerinin önemini ele almaktadır.

Çocuklar doğalarında maneviyata yatkındırlar. Evrenin enginliği ve onun içinde sahip olduğumuz yer onları büyüler. Teilim kitabının en etkili parçalarının bazılarında gördüğümüz o merak ve hayranlık duygusunun aynısına sahiptirler. Hikâyeleri, şarkıları ve ritüelleri severler. Zamana, ilişkilere ve ahlaki yaşama atfettikleri şekil ve yapıdan hoşlanırlar. Doğrudur; şüpheciler ve ateistler birçok kez dini, realite hakkında çocuksu bir görüş addederek küçümsemişlerdir, ama bu yalnızca, buradaki önermeyi daha da güçlendirmeye hizmet etmektedir: Bir çocuğun realiteye dair bakışı, içgüdüsel olarak, sezgisel olarak dindarcadır. İnançla alay ederek, ritüeli terk ederek ve bunun yerine akademik edinimlere veya diğer başarı şekillerine odaklanarak bir çocuğu bundan mahrum bırakırsanız, onu, duygusal ve psikolojik esenliğinin en önemli öğelerinden de mahrum bırakmış olursunuz.

Profesör Miller'in ortaya koyduğu üzere, araştırmanın göstergeleri ikna edici niteliktedir. Maneviyatın evdeki atmosferin bir parçası olduğu ailelerde yetişen çocuklar, depresyon, madde bağımlılığı, saldırganlık ve aralarında fiziksel risk alımı ve “duygusal yakınlıktan yoksun bir cinselliğin” de bulunduğu yüksek riskli davranışlara teslim olmaya daha az eğilim gösterir. Maneviyat, bir çocuğun esneklik ve dayanıklılığında, fiziksel ve zihinsel sağlığında ve tedavisinde önemli bir rol oynar. Ergenliğin ve bu dönemdeki yoğun kimlik ve amaç arayışının kilit bileşenlerinden biridir. Onlu yaşlar birçok kez bir manevi yolculuk şeklini alır. Ve çocuklarla ebeveynlerin, kendilerinden daha büyük bir bütüne bağlantı duygusunu paylaşmalarını

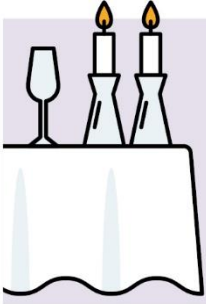
³ Lisa Miller, *The Spiritual Child: The New Science on Parenting for Health and Lifelong Thriving* (New York: St Martin's Press, 2015) [*Çocuklarda Spiritüellik: Yaşam Boyu Sağlıklı Gelişim İçin Ebeveynliğe Yeni Bilimsel Yaklaşım* (Pegasus, 2020)].

sağlayan nesiller arası bir bağ var olduğu zaman, bundan muazzam bir iç kuvvet doğar. Gerçekten de ebeveyn-çocuk ilişkisi, özellikle de Yahudilikte, Tanrı ile aramızdaki ilişkinin aynasıdır.

İşte, Moşe'nin, eğitim sürecinde 'soru'nun rolünü bu kadar sıklıkla vurgulamasının sebebi budur: "Çocuğunuz size '...' diye sorduğunda..." – bu, Seder masasında *Ma Niştana* paragrafıyla ritüelleştirilmiş bir unsurdur. Yahudilik, en büyük insanların bile Tanrı hakkında sorular sorduğu, Mişna ve Midraş'taki hahamların sürekli fikir ayrılığı içinde olduğu, sorgulayıcı ve tartışmacı bir inançtır. Soruları caydıran ve bunun yerine körlemesine itaat ve teslimiyet talep eden katı doktrinsel inançlar psikolojik yönden zarar vericidir ve bir çocuğu, gerçek hayatın karmaşıklığına hazırlamakta başarısız olur. Dahası, Tora, *Şema*'nın ilk paragrafında, "Tanrın A-Şem'i sev" talimatını, "Bu sözleri sürekli olarak çocuklarına tekrarla" talimatından önce vermeye özen göstermiştir. Ebeveynlik ancak, çocuklarınız onlara öğretmek istediğiniz şeyi şahsen sevdiğinizi gördükleri zaman etkili olur.

Özgürlüğe olan uzun yürüyüş, demektir bu *perasha*, mucizeler bir yana dursun, sadece bir tarih ve politika meselesinden bile ibaret değildir. Bunun, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiyle ilgisi vardır. Hikâyeyi anlatmakla ve onu sonraki nesillere aktarmakla ilgisi vardır. Tanrı'nın hayatlarımızda mevcut olduğu duygusuyla ilgisi vardır. Aşkınlık, merak, şükran, tevazu, empati, sevgi, bağışlama ve şefkate yer açmakla ilgisi vardır ve ritüel, şarkı ve dua bize bu konuda yardımcı olur. Tüm bunlar bir çocuğa, güven, inanç ve ümidin yanında, bir kimlik, aidiyet ve evren içinde kendi evinde olma hissi kazandırmaya yardım eder.

Sağlıklı bir toplumu, duygusal açıdan sağlıklı ailelerle, öfkeli ve duygusal çatışma halindeki çocuklarla inşa edemezsiniz. İnanç ailelerde başlar. Ümit, evde doğar.

Şabat Sofrasında

1. Kimliğiniz hakkında en çok bilgiyi nereden aldınız, okuldan mı, ailenizden mi?
2. Sizce Yahudilik eğitime neden bu kadar kuvvetli bir şekilde odaklanmaktadır?
3. Sizce bir çocuk, ebeveyninden aldığı eğitimde en çok neye ihtiyaç duyar?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbitsacks.org/covenant-conversation-family-edition/bo/the-spiritual-child/>

Family Edition şimdi Türkçe!